

Spis rzeczy

Wstęp do wydania polskiego (<i>Dorota Lachowska</i>)	XV
Osoby prawne – Gierke	XX
Patrymonializm – Haller	XXVI
Charyzma – Sohm	XXX
Kapitalizm – Sombart	XXXII
Socjologia religii – Troeltsch	XXXVII
Teorie miast	XXXIX
Powstanie <i>Gospodarki i społeczeństwa</i>	XLI
Nota wydawnicza	XLIX
Wykaz skrótów	L

GOSPODARKA I SPOŁECZEŃSTWO

ZARYS SOCJOLOGII ROZUMIEJĄCEJ

Księga pierwsza

KATEGORIE SOCJOLOGICZNE

I. Podstawowe pojęcia socjologiczne	5
§ 1. Pojęcie socjologii i „sensu” działania społecznego	6
I. Podstawy metodyczne	6
II. Pojęcie działania społecznego	17
§ 2. Orientacje działania społecznego	18
§ 3. Stosunek społeczny	20
§ 4. Zwyczaj, obyczaj, konstelacja interesów	21
§ 5. Pojęcie prawomocnego porządku	23
§ 6. Gwarancje prawomocnego porządku: konwencja i prawo	25
§ 7. Podstawy prawomocnego obowiązywania porządku: tradycja, wiera, ustanowienie	27
§ 8. Pojęcie walki	28
§ 9. Stosunek wspólnotowy i stosunek stowarzyszenia	30
§ 10. Stosunki otwarte i zamknięte	32
§ 11. Przypisywanie działania. Solidarność i reprezentacja	34

§ 12.	Pojęcie i rodzaje związków	36
§ 13.	Porządku związku	37
§ 14.	Porządek administracyjny i regulujący	38
§ 15.	Działalność i związek działalności, stowarzyszenie, instytucja	39
§ 16.	Władza, panowanie	39
§ 17.	Związek polityczny, związek hierokratyczny	40

II. Podstawowe socjologiczne kategorie gospodarowania

§ 1.	Pojęcie gospodarowania	43
§ 2.	Pojęcie użytecznych świadczeń	47
§ 3.	Gospodarcza orientacja działania	48
§ 4.	Typowe posunięcia racjonalnego gospodarowania	49
§ 5.	Rodzaje zorientowanych gospodarczo związków	52
§ 6.	Środek wymiany, środek płatniczy, pieniądź	53
§ 7.	Konsekwencje użycia pieniędzy. Kredyt	57
§ 8.	Sytuacja rynkowa, obecność na rynku, wolność rynkowa, regulacja rynkowa	58
§ 9.	Formalna i materialna racjonalność gospodarowania	60
§ 10.	Rachunek pieniężny. Gospodarstwo domowe	61
§ 11.	Pojęcie i rodzaje zarobkowania. Rachunek kapitałowy	65
§ 12.	Rachunek naturalny i gospodarka naturalna	72
§ 13.	Warunki formalnej racjonalności rachunku pieniężnego	78
§ 14.	Gospodarka rynkowa i gospodarka planowa	79
§ 15.	Typy rozróżniania świadczeń gospodarczych	83
§ 16.	Techniczny podział i połączenie świadczeń	87
§ 17.	Połączenie świadczeń ze środkami dostarczania	89
§ 18.	Społeczny podział świadczeń	89
§ 19.	Zawłaszczanie szans spożytkowania świadczeń	93
§ 20.	Zawłaszczanie rzeczowych środków dostarczania	97
§ 21.	Zawłaszczanie świadczeń dysponujących	101
§ 22.	Wywłaszczenie robotników z rzeczowych środków dostarczania	102
§ 23.	Konsekwencje wywłaszczenia robotników z rzeczowych środków dostarczania	104
§ 24.	Zawód i typy podziału zawodowego	105
§ 24a.	Główne formy zawłaszczania i stosunków rynkowych	108
§ 25.	Rachunkowe optimum świadczeń	113
§ 26.	Świadczenia w stosunkach komunistycznych	116
§ 27.	Dobra kapitałowe i rachunek kapitałowy	117
§ 28.	Pośrednictwo w wymianie	118
§ 29.	Wolny handel	119
§ 29a.	Banki	121
§ 30.	Przesłanki racjonalności rachunku kapitałowego	123
§ 31.	Typowe orientacje kapitalistycznego zarobkowania	125
§ 32.	Ustrój pieniężny nowoczesnego państwa. Pieniądź obrotowy	126
§ 33.	Pieniądź ograniczany	134
§ 34.	Pieniądź notalny	135
§ 35.	Formalne i materialne obowiązywanie pieniądza	137
§ 36.	Cele i środki polityki pieniężnej	138

Dygresja o państwowej teorii pieniądza	142
§ 37. Pozamonetarne znaczenie związków politycznych dla gospodarki	147
§ 38. Finansowanie związków politycznych	148
§ 39. Jego oddziaływanie na gospodarki prywatne	152
§ 40. Wpływ czynników ekonomicznych na tworzenie związków	154
§ 41. Sprawcze siły gospodarowania	154

III. Typy panowania

1. Uprawomocnienie	158
§ 1. Panowanie i prawomocność	158
§ 2. Trzy czyste typy prawomocnego panowania	160
2. Panowanie legalne z biurokratycznym sztabem administracyjnym ...	161
§ 3. Czysty typ panowania legalnego	161
§ 4. Biurokratyczny sztab administracyjny	164
§ 5. Biurokratyczne administrowanie	166
3. Panowanie tradycyjne	168
§ 6. Czysty typ panowania tradycyjnego	168
§ 7. Sztab administracyjny panowania tradycyjnego	169
§ 7a. Gerontokracja, patriarchalizm, patrymonializm	172
§ 8. Wyposażanie patrymonialnego sztabu administracyjnego. Beneficja i lenna	176
§ 9. Panowanie stanowo-patrymonialne	177
§ 9a. Panowanie tradycyjne a gospodarka	178
4. Panowanie charyzmatyczne	181
§ 10. „Charyzma” – zwolennicy – gospodarka	181
5. Spowszednienie charyzmy	185
§ 11. Problem następstwa	185
§ 12. Charyzmatyczny sztab administracyjny	187
§ 12a. Charyzma dziedziczna, urzędowa. Stosunek do gospodarki	189
6. Feudalizm	192
§ 12b. Feudalizm lenny	192
§ 12c. Feudalizm beneficjów	196
§ 13. Kombinacje różnych typów panowania	199
7. Obca panowaniu reinterpretacja charyzmy	202
§ 14. Demokracja plebiscytarna	202
8. Kolegialność i podział władz	205
§ 15. Typy kolegialności	205
§ 16. Wyspecyfikowany podział władz	214
§ 17. Stosunek podziału władz do gospodarki	215
9. Partie	216
§ 18. Pojęcie i rodzaje partii	216
10. Obca panowaniu administracja związku i administracja reprezen- tantów	219

§ 19. Demokracja bezpośrednia	219
§ 20. Administracja notabli	220
11. Reprezentacja	222
§ 21. Formy reprezentacji	222
§ 22. Reprezentacja przedstawicieli grup interesów	226
IV. Stany i klasy	228
§ 1. Położenie klasowe, klasa, klasy posiadania	228
§ 2. Klasy zarobkowe, klasy społeczne	230
§ 3. Położenie stanowe, stan	231
Dodatek. Stany wojowników	234

Księga druga

GOSPODARKA I SPOŁECZNE PORZĄDKI I WŁADZE

I. Gospodarka i porządki społeczne	239
§ 1. Porządek prawny i porządek gospodarczy	239
Prawnicze i socjologiczne pojęcie i sens porządku prawnego (239). Socjologiczne i ekonomiczne znaczenie porządku prawnego dla jednostki. Prawo państwowe i pozapaństwowe (243).	
§ 2. Porządek prawny, konwencja i obyczaj	246
Znaczenie przyzwyczajania dla tworzenia prawa (246). Nowy porządek konstytuowany za sprawą „inspiracji” i „wczucia” (248). Płynne przejścia między konwencją, obyczajem i prawem (251).	
§ 3. Znaczenie i granice przymusu prawnego w gospodarce	256
II. Gospodarcze odniesienia wspólnot (gospodarka i społeczeństwo)	261
§ 1. Istota gospodarki. Wspólnota gospodarcza, gospodarująca i regulująca gospodarkę	261
§ 2. „Otwarte” i „zamknięte” stosunki gospodarcze	263
§ 3. Formy wspólnot i interesy ekonomiczne	266
§ 4. Typy zapewniania świadczeń ekonomicznych przez wspólnoty „gospodarujące” i formy gospodarki	270
§ 5. Oddziaływanie zaspokajania potrzeb i podziału ciężarów przez wspólnoty. Porządki regulujące gospodarkę	273
III. Odniesienie typów stosunków wspólnotowych i stosunków stowarzyszenia do gospodarki	278
§ 1. Wspólnota domowa	278
§ 2. Wspólnota sąsiedzka, wspólnota gospodarcza i gmina	282
§ 3. Stosunki seksualne we wspólnocie domowej	285
§ 4. Ród i regulacja stosunków seksualnych. Wspólnota domowa, rodowa, sąsiedzka i polityczna	287

§ 5. Powiązania z ustrojem militarnym i gospodarczym. „Małżeńskie prawo majątkowe” i prawo spadkowe	291
§ 6. Rozpad wspólnoty domowej: przemiany jej funkcjonalnego statusu i rosnąca „policzalność”. Powstanie nowoczesnych spółek handlowych	295
§ 7. Wykształcenie się <i>oikos</i>	301

IV. Etniczne stosunki wspólnotowe	305
§ 1. Przynależność „rasowa”	305
§ 2. Powstanie wiary we wspólność etniczną. Wspólnota języka i kultu	307
§ 3. Stosunek do wspólnoty politycznej. „Plemię” i „lud”	313
§ 4. Narodowość i prestiż kultury	315

V. Socjologia religii (Typy religijnych stosunków wspólnotowych)	318
--	-----

§ 1. Powstanie religii	
Pierwotne zorientowanie na ten świat religijnie lub magicznie motywowanego działania wspólnotowego (318). Wiara w duchy (319). Pojawienie się „nadprzyrodzonych” mocy (320). Naturalizm i symbolizm (321). Świat bogów i bogowie funkcyjni (324). Kult przodków i kapłaństwo domowe (326). Bogowie związków politycznych i bogowie lokalni (327). Monoteizm i powszednia religijność (330). Uniwersalizm i monoteizm (330). Przymuszanie boga, magia i służba boża (333).	
§ 2. Czarownik – kapłan	335
§ 3. Pojęcie boga. Etyka religijna. Tabu	337
Bóstwa etyczne. Bóstwa stosowania prawa (338). Ponadboskie bezosobowe moce. Porządek jako twór boski (339). Socjologiczne znaczenie norm tabu. Totemizm (340). Tabuizacja, stosunki wspólnotowe i stereotypizacja (342). Etyka magiczna – etyka religijna: świadomość grzechu, idea zbawienia (344).	
§ 4. „Prorok”	345
„Prorok” w przeciwieństwie do kapłana i czarownika (346). Prorok i prawodawca (347). Prorok i nauczyciel (349). Mistagog i prorok (351). Profecja etyczna i przykładowa (352). Charakter profetycznego objawienia (354).	
§ 5. Gmina	354
Prorok, wyznawcy i gmina (354). Religijność gminy (357). Profecja i działalność kapłanów (358).	
§ 6. Święta wiedza. Kazanie. Duszpasterstwo	359
§ 7. Stany, klasy i religia	366
Religijność chłopów (367). Miejski charakter religijności wczesnochrześcijańskiej (368). Szlachta i religijność. Rycerscy bojownicy wiary (370). Biurokracja i religijność (372). Zróżnicowanie religijności „mieszczkańskiej” (373). Racjonalizm ekonomiczny i religijnoetyczny (375). Nietypowa postawa religijna drobnomieszczanństwa. Religijność rzemieślników (376). Etyczna religijność zbawienia osób uprzywilejowanych w największej mierze negatywnie (378). Klasowe i stanowe uwarunkowanie religijności zbawienia (380). Żydowska i hinduistyczna religijność pariasów. Resentyment (384). Kształtowanie religii przez warstwy intelektualistów (389). Intelektualizm drobnomieszczkański w judaizmie i wczesnym chrześcijaństwie (395). Wytworny i plebejski intelektualizm, intelektualizm pariasów i religijność sekt (399). Gminy religijne „oświeconych” w Europie Zachodniej (401).	

§ 8.	Problem teodycei	402
	Monoteistyczna idea Boga i niedoskonałość świata (402). Czyste typy teodycei: eschatologia mesjańska (403). Wiara w tamten świat, wiara w opatrność, wiara w odpłatę, wiara w predestynację (404). Różne próby rozwiązania problemu niedoskonałości świata (406).	
§ 9.	Zbawienie i ponowne narodziny	408
§ 10.	Drogi zbawienia i ich wpływ na sposób życia	410
	Magiczna religijność i rytualizm. Konsekwencje rytualistycznej religijności nabożeństwa (410). Religijna systematyzacja powszedniej etyki (412). Ekstaza, orgia, euforia i racjonalna religijna metodyka zbawienia (414). Systematyzacja i racjonalizacja metodyki zbawienia i sposób życia (416). Religijne wirtuozostwo (417). Odrzucająca świat i wewnątrzświatowa asceza (419). Uciekająca od świata, mistyczna kontemplacja (420). Odmienność azjatyckiej i zachodniej religijności zbawienia (424). Mity zbawiciela i soteriologie (429). Zbawienie za sprawą łaski sakramentalnej i instytucjonalnej (430). Zbawienie przez wiarę (433). Zbawienie przez łaskę predestynacyjną (440).	
§ 11.	Etyka religijna i „świat”	443
	Konflikt religijnej etyki zasad ze światem (443). Etyka sąsiedzka jako podstawa etyki religijnej (445). Religijne potępienie pobierania procentu (447). Napięcie między religijnoetyczną i ekonomiczną racjonalizacją życia (448). Religijny akosmizm miłości i przemoc polityczna (452). Zmieniający się stosunek chrześcijaństwa wobec państwa (456). „Organiczna” etyka zawodowa (457). Religijność i seks (460). Etyka braterstwa i sztuka (464).	
§ 12.	Religie wysoko rozwiniętych kultur i „świat”	466
	Zwrócenie ku światu judaizmu (466). Postawa katolików, Żydów i purytanów wobec działalności zarobkowej (470). Religijność prawa i tradycjonalizm w judaizmie (471). Żydzi i purytanie (473). Dostosowanie do świata w islamie (475). Ucieczka od świata dawnego buddyzmu (477). Religie wysoko rozwiniętych kultur i kapitalizm (479). Odrzucające świat wczesne chrześcijaństwo (480).	

VI. Rynkowe stosunki stowarzyszenia (Fragment) 483

VII. Socjologia prawa 488

§ 1.	Zróżnicowanie rzeczowych domen prawa	488
	Prawo „publiczne” i „prywatne” (488). „Prawo nadające roszczenie” i „regulamin” (488). „Rządzenie” i „administracja” (490). „Prawo karne” i „prawo cywilne” (493). „Bezprawność” i „przestępstwo” (494). <i>Imperium</i> , „ograniczenie władzy” i „podział władz” (496). „Prawo” i „proces” (498). Kategorie racjonalnego myślenia prawniczego (499).	
§ 2.	Formy uzasadniania subiektywnych praw	502
	Logiczne kategorie zasad prawnych. „Prawa gwarantujące wolność” i „zasady upoważniające”. „Wolność umów” (503). Rozwój wolności umów. „Kontrakty statusowe” i „kontrakty celowe”: źródła kontraktów celowych w dziejach prawa (507). Różne praktyczne znaczenia i granice „wolności umów” (518). Wolność umów, autonomia i osobowość prawna związków (527). Wolność i przymus we wspólnocie prawnej (557).	
§ 3.	Charakter form obiektywnego prawa	559
	Problem powstawania nowych norm prawnych. „Prawo zwyczajowe” (559). Faktyczne komponenty rozwoju prawa. Działanie stron zainteresowanych	

i przymus prawny (559). Irracjonalny charakter pierwotnego łagodzenia sporów (563). Charyzmatyczne tworzenie i stosowanie prawa (565). „Notable prawni” jako nośnicy tworzenia prawa (571). Stosowanie prawa właściwe społeczności wiecowej (573).

§ 4. Typy myślenia prawnego i notable prawni 578

Empiryczna i racjonalna nauka prawa: szkolenie przez adwokatów i szkolenie uniwersyteckie (578). Teokratyczne szkolenie w prawie (581). Kontynentalni notable prawni i średniowieczne „księgi prawne” (584). Rzymscy prawnicy i formalne cechy prawa rzymskiego (586).

§ 5. Formalna i materialna racjonalizacja prawa. Prawo teokratyczne i świeckie 593

Znaczenie i ogólne przesłanki formalizmu prawnego (593). Materialna racjonalizacja prawa: prawo sakralne (598). Prawo indyjskie (599). Prawo chińskie (600). Prawo islamskie (600). Prawo perskie (603). Prawo żydowskie (604). Prawo kanoniczne (608).

§ 6. Prawo urzędowe i ustanowienia książąt patrymonialnych. Kodyfikacje . 611

Imperium (611). „Stanowa” lub „patriarchalna” struktura prawa książąt patrymonialnych (614). Sprawcze siły kodyfikacji (619). Recepcja prawa rzymskiego i rozwój nowoczesnej logiki prawnej (622). Typ patrymonialnych kodyfikacji (625).

§ 7. Formalne znamiona rewolucyjnie tworzonego prawa. Prawo naturalne i jego typy 628

Swoistość *Code civil* (628). Prawo naturalne jako normatywny probierz prawa pozytywnego (629). Typy prawa naturalnego. Prawo naturalne i prawa gwarantujące wolność (631). Przeobrażenie formalnoracjonalnego w materialnoracjonalne prawo naturalne (633). Klasowe powiązania aksjomatów prawa naturalnego (633). Praktyczne oddziaływanie prawa naturalnego na tworzenie i stosowanie prawa (634). Zburzenie naturalnoprawnej aksjomatyki. Pozytywizm prawny i stan prawników (635).

§ 8. Formalne znamiona nowoczesnego prawa 637

Partykularyzmy prawne w nowoczesnym prawie (638). Antyformalne tendencje w nowoczesnym rozwoju prawa (639). Współczesne prawo anglosaskie (645). Wymiar sprawiedliwości laików i stanowe skłonności nowoczesnego stanu prawników (647).

VIII. Wspólnoty polityczne 650

§ 1. Istota i „prawowitość” związków politycznych 650

§ 2. Stadia rozwojowe politycznych stosunków stowarzyszenia 653

§ 3. Prestiż władzy i „mocarstwa” 657

§ 4. Gospodarcze podłoże „imperializmu” 659

§ 5. „Naród” 667

§ 6. Podział władzy we wspólnocie: klasy, stany, partie 670

IX. Socjologia panowania 682

Część 1. Formy strukturalne i sposoby funkcjonowania panowania ... 682

§ 1. Władza i panowanie. Formy przejściowe 682

§ 2. Panowanie i administrowanie. Istota i granice demokratycznej administracji 687

§ 3. Panowanie dzięki „organizacji”. Podstawy obowiązywania panowania . 691

Część 2. Istota, założenia i rozwój biurokratycznego panowania 693

Swoisty sposób funkcjonowania nowoczesnej biurokracji (693). Pozycja urzędnika (695). Założenia i zjawiska towarzyszące biurokratyzacji: 1) związane z gospodarką pieniężną i finansowe (699); 2) ilościowy rozwój zadań administracyjnych (703); 3) ich ilościowe przemiany (704); 4) techniczna przewaga organizacji biurokratycznej (706); 5) koncentracja środków administrowania (711); 6) niwelowanie społecznych różnic (713). Trwały charakter aparatu biurokratycznego (715). Gospodarcze i społeczne skutki biurokratyzacji (717). Władza biurokracji (718). Proces rozwoju racjonalnej biurokratycznej struktury panowania (721). „Racjonalizacja” wykształcenia i wychowania (723).

Część 3. Panowanie patriarchalne i patrymonialne 727

Istota i powstanie patriarchalnego panowania (727). Panowanie notabli i czysty patriarchalizm (729). Panowanie patrymonialne (730). Struktura panowania patrymonialnego państwa (733). Pozycja patrymonialnego władcy: patrymonialne i pozapatrymonialne wojska. Polityczne panowanie pana patrymonialnego na mocy uprawnomicowanej tradycyjnie władzy pana (735). Patrymonialne zaspokajanie potrzeb. Liturgie i solidarna odpowiedzialność. Związki przymusowe (741). Patrymonialne urzędy. Urzędnicy patrymonialni w odróżnieniu od biurokratycznych (744). Zaopatrzenie urzędników patrymonialnych. Beneficja deputatowe i dostarczające dochodów dodatkowych (749). Stereotypizacja i decentralizacja administracji patrymonialnej. Skutki zawłaszczania i monopolizacji urzędów. Państwo przywilejów (754). Ochrona patrymonialnej jednostki panowania przed rozpadem (758). Przykłady funkcjonowania patrymonialnych administracji: starożytny Egipt (760). Państwo chińskie (762). Decentralizacja panowania patrymonialnego: satrapie i księstwa dzielnicowe (765). Pan patrymonialny i lokalne władztwo gruntowe (769). Administracja notabli w Anglii za pośrednictwem sędziów pokoju wywodzących się z ziemiaństwa. Wykształcenie typu „gentlemana” (771). Patrymonializm carski (777). Patrymonializm i honor stanowy (779).

Część 4. Feudalizm, „państwo stanowe” i patrymonializm 782

Istota lenna i rodzaje stosunków feudalnych (782). Lenno i beneficjum (785). Militarne źródło i podstawa prawomocności lenna (788). Feudalny podział władzy i jego stereotypizacja (792). Twory przejściowe między związkiem lennym i biurokacją. „Państwo stanowe”. Urzędnicy patrymonialni (796). Stosunek do gospodarki. Znaczenie handlu dla rozwoju patrymonializmu (800). Stabilizujący wpływ na gospodarkę (803). Gospodarka monopolistyczna i patrymonializm. „Merkantylizm” (805). Gospodarcze skutki patrymonialnego monopolizmu (810). Struktura panowania, „zasady” i sposób życia (812).

Część 5. Panowanie charyzmatyczne i jego przekształcenia 817

§ 1. Istota i oddziaływanie charyzmy 817

Socjologiczna istota charyzmatycznego autorytetu (817). Jego podstawy i niestabilność (820). Rewolucyjny charakter charyzmy (820). Zasięg jej obowiązywania (822). Społeczna swoistość charyzmatycznej formy strukturalnej (824). „Komunistyczne” zaopatrywanie w dobra wspólnoty charyzmatycznej (824).

§ 2. Powstanie i przekształcenia charyzmatycznego autorytetu 825

Spowszednienie charyzmy (826). Problem selekcji przywódcy (wyznaczanie następcy) (827). Charyzmatyczne mianowanie i aklamacja (828). Przejście do demokratycznego systemu wyborczego (831). Elementy charyzmatyczne w systemie reprezentacyjnym (832). Charyzmatyczne kierowanie partią, przez notabli i przez biurokację (834). Struktura charyzmatyczna i trwałe twory wspólnotowego ży-

cia (836). „Urzeczowienie” charyzmy: charyzma domu i charyzma rodu; „państwo rodów”; primogenitura (838). Charyzma urzędowa (841). Charyzmatyczna władza królewska (843). Nabywanie urzeczowionej charyzmy. Charyzmatyczne wychowanie (845). Plutokratyzacja nabywania charyzmy (847).

§ 3. Wprowadzanie dyscypliny i urzeczowienie form panowania 848

Znaczenie dyscypliny (848). Dyscyplina wojenna jako źródło (850). Dyscyplina dużego przedsiębiorstwa ekonomicznego (854). Dyscyplina i charyzma (855). Charyzmatyczne uprawnienie istniejącego porządku (855).

Część 6. Panowanie polityczne i hierokratyczne 858

Pozycja kapłaństwa i religijnej charyzmy w różnych formach panowania politycznego (858). Panowanie biurokratyczne i cesaropapizm. Pojęcie „Kościoła” (859). Hierokratyczne wychowanie i reglamentacja życia. Postawa wobec „ascezy” (864). Religijnocharyzmatyczne i racjonalne dokonania mnichów (864). Stosunek mnichów do panowania cesaropapistycznego i do hierokratycznej charyzmy urzędowej (869). Charyzma polityczna i magiczna. Stosunki między władzą polityczną i hierokratyczną (872). Socjologiczne uwarunkowania panowania hierokratycznego i religijności (875). Znaczenie hierokracji dla rozwoju ekonomicznego: stereotypizacja gospodarowania, hamowanie kapitalizmu. Konsekwencje dla swoistości kultury Zachodu (879). Pozycja hierokracji w epoce mieszczańskiej demokracji i kapitalizmu (890). Zachodni rozłam wyznaniowy i jego oddziaływanie na życie gospodarcze. Stanowisko Lutra. Kalwińska etyka i Kościół (892). Hierokracja i zasady gospodarcze Żydów (896). Sekta, Kościół i demokracja (899).

Część 7. Nieprawomocne panowanie (Typologia miast) 905

§ 1. Pojęcie i kategorie miasta 905

Ekonomiczna istota „miasta”: osada targowa. „Miasto książęce” (905). Typy „miasta konsumentów”, „miasta producentów” i „miasta kupców” (907). Stosunek do rolnictwa. „Miasta obywateli ziemskich” (909). „Gospodarka miejska” i „szczęble rozwoju gospodarki” (910). Polityczno-administracyjne pojęcie miasta (912). Twierdza i garnizon (912). Miasto jako jedność twierdzy i rynku (914). „Gmina” miejska jako związek i stanowa kwalifikacja „mieszczanina” na Zachodzie. Brak obu pojęć na Wschodzie (917).

§ 2. Miasto Zachodu 923

Prawo gruntowe i osobisty status prawny (923). Tworzenie *polis* za sprawą zbratania (926). Na Wschodzie hamowane przez tabu i inne magiczne ograniczenia ustroju rodów; jego rozsądzenie jako przesłanka zbratania (927). Znaczenie rodu dla antycznego i średniowiecznego miasta (929). Sprzysiężenie jako podstawa zbratania na Zachodzie. Prawne i polityczne następstwa (932). Socjologiczny sens miejskiego zrzeszenia: a) *coniurationes* we Włoszech (935); b) zbratania na germańskiej Północy (939); c) wynikające z ustroju militarnego prawo do noszenia broni przez obywateli jako pozytywna podstawa rozwoju zachodnich miast (942).

§ 3. Miasto rodów w średniowieczu i w starożytności 943

Istota panowania rodów (944). Jego wykształcenie się w Wenecji jako monopolistycznego i zamkniętego panowania nobilew (945). W innych włoskich komunach bez monopolistycznego zamknięcia i z pomocą podestów (948). Ograniczana przez królewską administrację oligarchia notabli w miastach angielskich (950). Panowanie zdolnych do zasiadania w radzie rodów lub cechów w Europie Północnej (953). Rodowocharyzmatyczne królestwo w starożytności (954). Starożytne miasto rodów jako nadbrzeżna wspólnota osiedleńcza wojowników (957). Różnice w stosunku do średniowiecza (961). Podobieństwo ekonomicznej struktury rodów tu i tam (963).

§ 4. Miasto plebejuszy 966

Przełamanie panowania rodów przez sprzysiężone zbratanie obywateli miasta (966). Rewolucyjny charakter *popolo* jako nieprawomocnego związku politycznego (967). Stanowy podział władzy we włoskim mieście średniowiecza (968). Paralelny rozwój *demoi* i plebsu w starożytności: rzymski trybunał i eforowie w Sparcie (971). Struktura antycznej „demokracji” w porównaniu ze średniowieczną (974). Tyrania miejska w starożytności i w średniowieczu (977). Szczególna pozycja włoskiego miasta średniowiecza (978). Sytuacja średniowiecznych miast u szczytu rozwoju miejskiej autonomii (982), uwarunkowana przez: 1) polityczną niezależność (982); 2) autonomiczne prawodawstwo (983); 3) autokefalię (984); 4) autonomię podatkową (985); 5) prawo targowe i autonomiczną „miejską politykę gospodarczą” (986); 6) kształtowaną przez polityczną i ekonomiczną swoistość średniowiecznego miasta postawę wobec warstw nie składających się z obywateli miasta (988), zwłaszcza wobec duchowieństwa (990).

§ 5. Antyczna i średniowieczna demokracja 992

Stosunek południowoeuropejskiego typu miasta średniowiecznego do północnoeuropejskiego i do typu miasta antycznego (992). Antagonizmy klasowe w starożytności i w średniowieczu (993). Antyczny i średniowieczny ustroj miast: wspólnoty terytorialne i związki zawodowe jako podstawa organizacji politycznej (995). Chłopi w antycznym i zajmujące się działalnością wytwórczą mieszczaństwo w średniowiecznym mieście jako typowe podpory wczesnej demokracji. Odmienność dalszego rozwoju w Helladzie i w Rzymie (998). Polityka gospodarcza antycznych i średniowiecznych demokracji miejskich. Głównie militarna orientacja interesów w typowym mieście antycznym (1000). Głównie ekonomiczna orientacja typowego średniowiecznego miasta przemysłowego położonego w głębi lądu (1003). Stanowe rozwarstwienie w antycznej *polis* w porównaniu z miastem średniowiecznym (1003). Antyczna *polis* jako cech militarny w przeciwieństwie do przemysłowego miasta średniowiecza położonego w głębi lądu (1007). Patrymonialna i feudalna struktura rzymskiej oligarchii notabli (1012).

[Aneks]

Część 8. Racjonalna instytucja państwa oraz nowoczesne partie

polityczne i parlamenty (Socjologia państwa) 1015

§ 1. Powstanie racjonalnego państwa 1015

§ 2. Racjonalne państwo jako związek panowania o charakterze instytucji, wyposażony w monopol prawomocnego posługiwania się przemocą ... 1023

§ 3. Sprawowanie państwowego panowania jako administrowanie. Kierownictwo polityczne i panowanie urzędników 1027

§ 4. Partie i ich organizacja 1042

§ 5. Parlament jako organ państwa i problem jawności administracji.
Zadanie selekcji przywódców 1059

§ 6. Parlamentaryzm i demokracja 1066

Indeks osób 1080

Indeks rzeczowy 1093

Prace Maxa Webera przetłumaczone na język polski 1125